

DE L'ALEMANY A L'ANGLÈS EN LES CIÈNCIES ECONÒMIQUES A SUÈCIA

Bo Sandelin*

1. INTRODUCCIÓ

Al llarg dels darrers segles tots els aspectes de la societat sueca han patit l'influx, sobretot, dels esdeveniments a Alemanya i de les idees que s'hi desenvolupaven. La Hansa, associació de comerciants alemanys, va tenir un paper cabdal en el desenvolupament econòmic i polític dels països escandinaus entre els segles XIV i XVI. Les universitats alemanyes eren el principal objectiu dels estudiants suecs des del segle XV, i a mitjans segle XVIII el 60% dels estudiants de Greifswald eren suecs [Sorlin 1994: 128].

La gran influència del món germànic es va mantenir quan l'economia es va formar com

una disciplina científica moderna al final del segle XIX¹. També llavors els Estats Units es trobaven sota la influència alemanya. Per tant, com va fer notar Joseph Schumpeter [1954: 864], “per a aquells [economistes americans] que es podien permetre pagar-s'ho, la peregrinació, sobretot a Alemanya, va esdevenir gairebé una fita inexcusable en les seves carreeres, d'una manera semblant als antics viatges cavallerescs”. Anàlogament, Dorfman [1955: 22] va constatar que dels Estats Units partien “un nombre sempre creixent d'estudiants a Alemanya per a estudis d'especialització durant les dècades de 1870 i 1880”.

1 Com a “economia” o “ciències econòmiques” s'entén “ciències socioeconòmiques”.

* Catedràtic d'Economia a la Universitat de Göteborg. Va ser president de l'Institut Suec d'Esperanto (1993–2001). Les seves últimes obres inclouen *Ekonomi i EU* (3a edició, 2009) i *A Short History of Economic Thought* (amb H. M. Trautwein i R. Wundrak, 2a edició, 2008).

El present text va aparèixer publicat en el llibre d'homenatge al professor Humphrey Tonkin titulat *La arto labori kune* [“L'art de treballar plegats”], a cura de Detlev Blanke i Ulrich Lins, i editat per l'Associació Universal d'Esperanto, Rotterdam, 2010.

Traducció de l'esperanto: Hèctor Alòs i Font.

RESUM

Els pioners de les ciències econòmiques a Suècia de fa cent anys estaven molt influenciats per idees provinents d'Alemanya. En els seus viatges d'estudis habitualment visitaven universitats alemanyes i escrivien els seus treballs d'investigació en alemany o suec. Aquesta situació va canviar posteriorment en favor de l'anglès. Un nivell semblant de transició de l'alemany a l'anglès durant el segle XX es pot trobar en la llengua dels llibres d'economia adquirits per les biblioteques, la llengua de les tesis doctorals d'economia i la llengua de les obres citades en aquestes tesis. Al mateix temps, l'ús del suec s'ha encongit. Com a possibles causes de l'abandó de l'alemany es discuteix la I Guerra Mundial, l'escola històrica, el període nazi i la II Guerra Mundial, la reducció de la importància de les distàncies geogràfiques i la influència creixent en àmbits diferents dels Estats Units.

RESUMO

La pioniroj de la sveda ekonomiko antaŭ cento da jaroj estis multe influitaj de germanaj ideoj. Iliaj studvojaĝoj iris plejofte al germanaj universitatoj, kaj iliaj sciencaj verkoj estis kutime en la lingvoj germana aŭ sveda. Tio poste ŝanĝiĝis favore al la angla. Similan transiron de la germana al la angla dum la 20-a jarcento oni trovas koncerne la lingvon de ekonomikaj libroj, akiritaj de bibliotekoj, la lingvon de doktoraj ekonomikaj disertacioj kaj la lingvon de cititaj verkoj en tiuj disertacioj. Samtempe la uzado de la sveda ŝrumpis. Kiel eblajn kaŭzojn de la forlaso de la germana ni pridiskutas la Unuan Mondmiliton, la historian skolon, la naziepokon kaj la Duan Mondmiliton, la malgrandigitan signifon de geografia distanco kaj la kreskantan plurflankan usonan influon.

Cent anys després, la situació és ben diferent, no solament a Suècia. “[Hi ha] motius per demanar-se si hi ha ara estudis d’economia fora i independents dels Estats Units”, va escriure Portes [1987: 1341], i Frey i Fray [1995: 185] van concloure que “avui dia els estudis econòmics acadèmics estan fortament dominats per investigadors americans, la qual cosa es reflecteix en les publicacions, les cites i també en els premis Nobel”. Aquest desplaçament ha tingut també seqüeles lingüístiques. En aquest capítol ens concentrarem en l'exemple suec. Primerament, veurem quina base tenien els professors d’economia suecs fa cent anys. A continuació, observarem alguns indicadors bibliomètrics, com la llengua dels llibres adquirits per les biblioteques universitàries, la llengua de les tesis doctorals sueques sobre economia i la llengua de les obres citades en aquestes dissertacions. Se’n desprenen dues tendències: la desaparició del suec i, en relació amb les llengües estrangeres, la substitució de l’alemany per l’anglès. Aquest reforçament de l’anglès el trobarem també en l’ensenyament de l’economia. Tendències semblants també es podrien trobar en altres disciplines i països. Finalment, discutirem alguns factors que evidentment han contribuït a l’abandó de l’alemany.

2. ELS PIONERS

Fa cent anys, el 1908, hi havia només quatre catedràtics d’economia a Suècia: Knut Wicksell a Lund, David Davidson a Uppsala, Gustav Cassel a Estocolm i Gustaf Steffen a Göteborg. Poden, per tant, ser considerats com els qui conformaven els estudis d’economia a Suècia.

Knut Wicksell (1851–1926) va fer llargs viatges d’estudis durant la dècada de 1880 a Londres, Berlín i Estrasburg. En la seva tesi doctoral, escrita en alemany, *Zur Lehre von der Steuerincidenz*, que va incloure’s com a part de la seva obra més coneguda, *Finanztheoretische Untersuchungen* (1896), els escriptors alemanys hi tenen un paper destacat, però també el tenen el britànic Alfred Marshall i l’americà Edwin Seligman. En la seva teoria del capital, presentada en alemany a *Über Wert, Kapital und Rente* (1893) i en suec a *Föreläsningar i nationalekonomi* (1901), l’austriac Eugen von Böhm-Bawerk va ser la principal font d’inspiració, però el britànic Stanley Jevons i el francès Leon Walras també hi destaquen. La principal obra de macroeconomia de Wicksell, *Gel-*

dzins und Güterpreise (1898), en alemany, pot considerar-se com la seva contribució més personal.

Els pares de David Davidson (1854–1942) eren originaris d’Alemanya. Eli Heckscher [1951: 135] va descriure les fonts de la tesi doctoral de Davidson, en suec, de la següent manera: “Els clàssics d’Europa Occidental no hi falten [...] però el centre de gravetat, sens dubte, són els millors teòrics de parla alemanya”. Mig any després de defensar la tesi, el maig de 1879, Davidson va anar a Heidelberg per estudiar amb Karl Knies. El 1885 va visitar les universitats de Leipzig i Berlín per estudiar els bancs nacionals i el 1886 va estudiar els impostos sobre els ingressos a Bremen, Hamburg, Lübeck i Basilea [Uhr 1991]. Alhora i després va anar creixent el seu interès pel clàssic britànic David Ricardo.

Gustaf Steffen (1864–1929) va estudiar durant la dècada de 1880 primer química, física i mineralogia a Aquisgrà i després economia política a Berlín. En acabar la dècada es trobava a Londres i hi estudiava l’economia neoclàssica. Va doctorar-se a Rostock el 1902 amb un treball en alemany sobre els assalariats anglesos. En un article de 1903 (“Folkhushållning”), lloava l’escola històrica alemanya i ell mateix va ser-ne el seu representant més destacat a Suècia.

Gustav Cassel (1866–1945) pels voltants del canvi de segle va estudiar a Tübingen, Berlín i Göttingen. En la seva joventut el caracteritzaven com a “liberal amb trets alhora radicals i conservadors, provinents, en les dècades de 1880 i 1890, dels *Kathedersozialisten* alemanys i dels fabianistes anglesos” [Carlson 1988: 33]. La seva obra més coneguda va ser publicada primer en alemany: *Theoretische Sozialökonomie* (1918).

La generació següent va orientar-se més cap als Estats Units i Alemanya va perdre importància. Els viatges d’estudis van dirigir-se cap a occident. Gösta Bagge va ser-ne un pioner en visitar la universitat Johns Hopkins de Baltimore els anys 1904 i 1905. El van seguir Johan Åkerman, que va anar a Harvard el curs 1919–1920 i Bertil Ohlin alguns anys després. Gunnar Myrdal va triar la universitat de Columbia a Nova York, on va estar-se el curs 1929–1930.

Les referències en les tesis dels tres més joves (Åkerman, Myrdal i Ohlin) a obres publicades a Alemanya són infreqüents,

i sovintegen més les de la Gran Bretanya o els Estats Units. El 13% de les referències d’Åkerman són alemanyes i el 52% britàniques o americanes. Per a Myrdal aquests percentatges són de 13 i 68 i per a Ohlin 6 i 71, respectivament. Alemanya ja no era el país on els futurs economistes de referència suecs trobaven les fonts d’inspiració.

3. LES LLENGÜES DELS LLIBRES DE LES BIBLIOTEQUES

Mirem ara algunes variables bibliomètriques que poden indicar quins territoris lingüístics eren més importants per als economistes suecs.² Fins a la segona meitat del segle xx la relació entre la llengua d’un llibre i la llengua habitual del lloc d’edició era més forta que avui en dia, quan, per exemple, editorials alemanyes i holandeses publiquen molts textos científics en anglès.

A la Figura 1 veiem la distribució per llengua dels llibres d’economia estrangers adquirits per les biblioteques dels centres de recerca suecs, principalment les biblioteques universitàries.

Al final del segle XIX prop del 60% dels llibres era en alemany. A partir dels anys vint era visible una tendència clarament negativa i en els anys cinquanta la proporció de l’alemany estava per sota del 20% (la proporció encara més petita entre els anys 1944 i 1947 és causada per les difícils circumstàncies relacionades amb la II Guerra Mundial, especialment a Alemanya).

La contrapartida de la davallada de l’alemany és l’increment de l’anglès. Al començament del segle xx la proporció de l’anglès era comparable a la del francès: prop d’una cinquena part dels llibres estrangers. A mitjan segle xx la proporció ja havia crescut fins a la meitat dels llibres.

4. LA LLENGUA DE LES TESIS DOCTORALS

La llengua de les tesis doctorals mostra d’una manera evident en quin camp busca un autor els seus lectors, però presumi-

² Aquestes variables han estat presentades anteriorment a Sandelin 1999a, 1999b i 2001.

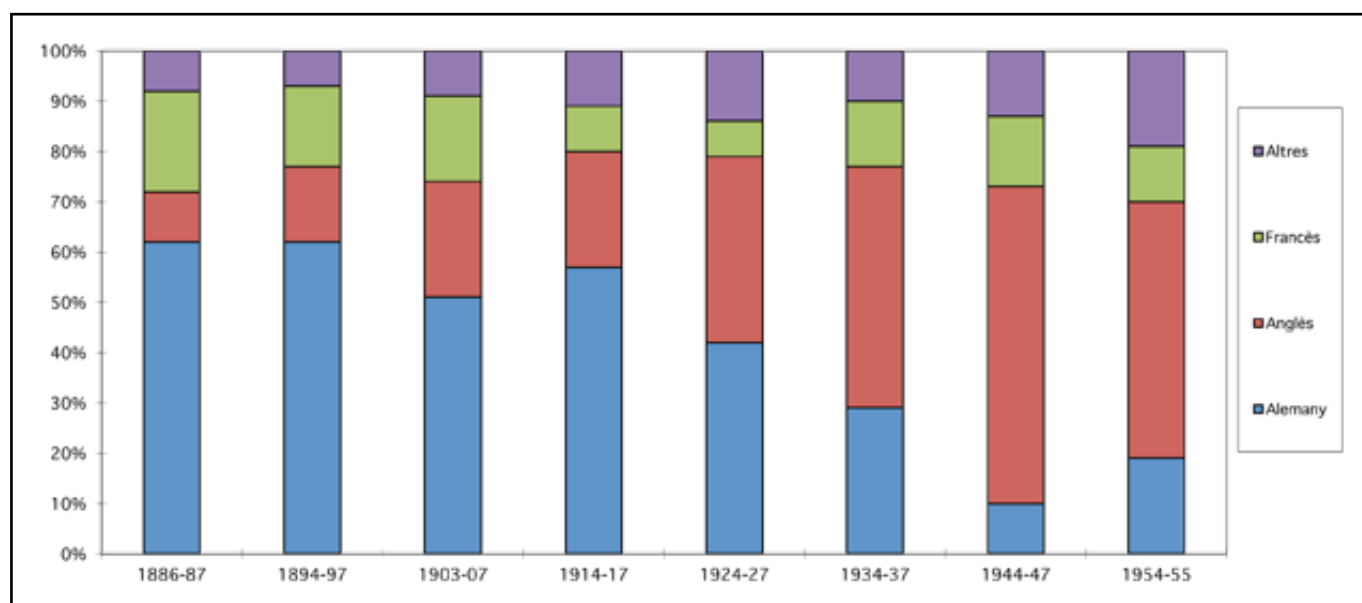

Figura 1. Llengua dels llibres d'economia estrangers adquirits per les biblioteques dels centres de recerca suecs

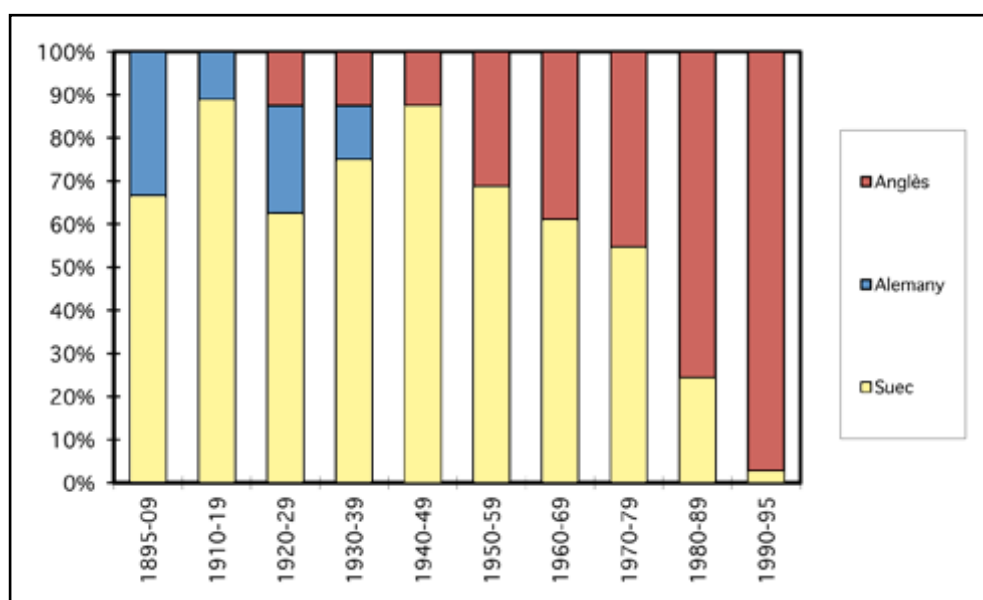

Figura 2. Llengua de les tesis doctorals d'economia a Suècia

**En els anys vint
Alemanya ja no era
el país on els futurs
economistes
de referència suecs
trobaven les fonts
d'inspiració**

blement també està correlacionada amb la llengua de les obres que ha llegit. Probablement també indica una certa ambició científica: l'autor considera la llengua dels seus precursors admirats prestigiosa i preferible d'usar.

La figura 2 mostra en quines llengües han estat escrites les tesis doctorals d'economia a Suècia en el període 1895-1995.

En aquests 101 anys hi ha hagut 415 tesis doctorals aprovades. En les primeres dècades hi havia de mitjana menys d'una tesi per any,

però cap al final del període se'n llegien prop de 20 cada any.

La figura mostra el percentatge de les tres llengües usades. Veiem que al final del segle XIX i al principi del XX les tesis sempre s'escriuïen en suec o en alemany. L'última tesi en alemany –*Beiträge zur Standortstheorie* de Tord Palander– va publicar-se el 1935, i la primera en anglès –*A Study of Interest Rates* de Karin Kock– el 1929. Després de 1935 només s'ha utilitzat el suec i l'anglès. Tanmateix, durant els anys seixanta encara dominava el suec: en aquell període, 11 de les 18 tesis van

presentar-se en suec. Tan sols a partir dels anys vuitanta l'anglès domina clarament. En els anys noranta les tesis en suec resulten excepcionals.

5. LA LLENGUA DE LES OBRES CITADES

Un altre indicador del canvi de posicions entre les diferents llengües es troba en la llengua de les obres citades en les tesis doctorals. La taula es basa en les obres citades en una mostra de 61 de les 415 tesis doctorals d'economia publicades en el període 1895–1995. Vegeu taula.

La tendència principal es repeteix. Després dels anys trenta poques vegades se citen obres en alemany. També les publicacions en francès i italià han desaparegut. Al començament del segle xx se citaven obres en italià gràcies a la posició tradicionalment forta dels italians en la teoria de les finances públiques. Al final del període l'anglès és plenament preponderant i fins i tot el suec gairebé desapareix.³ En relació amb el suec no es tracta d'una regressió contínua. Sorprenen el baix percentatge del suec per a 1920–1939 i l'alt per a 1940–1959. Durant els anys vint i trenta es van publicar diferents tesis amb una orientació teòrica, per exemple les dels posteriors premis Nobel Gunnar Myrdal i Bertil Ohlin i altres membres

de l'anomenada Escola d'Estocolm. Les teories són més o menys internacionals, la qual cosa explica el nombre reduït de referències sueques. Al contrari, durant els anys quaranta i cinquanta van preponderar les tesis fortament empíriques sobre l'economia sueca, la qual cosa va comportar un gran nombre de referències sueques.

La gran variabilitat del percentatge del suec amaga en part la persistent transició de l'alemany cap a l'anglès en les referències en llengua estrangera. Això es visualitza més clarament en dividir el percentatge de l'anglès pel de l'alemany. Per als primers cinc períodes s'obté la següent sèrie de quocients: 0,8, 1, 10, 18, 74.

6. LA LLENGUA EN L'ENSENYAMENT D'ECONOMIA

Quan l'economia va esdevenir una disciplina universitària a Suècia, amb una càtedra a Uppsala el 1741, es va diferenciar d'altres disciplines més antigues pel fet que l'ensenyament des de l'inici va fer-se en suec i no en llatí. Així, la matèria seria útil per a l'ús pràctic de l'economia. El primer catedràtic, Anders Berch, va escriure també un llibre de text en suec, que va emprar-se durant uns vuitanta anys. Si observem la llista de llibres dels cursos universitaris inicials al començament del segle xx, sorprèn que hi havia títols en diferents llengües: en suec, alemany, anglès i fins i tot en francès. A mitjans anys seixanta, quan vaig començar a estudiar economia a Lund, hi havia llibres de text només en anglès i suec, però els qui van estudiar alguns anys abans podien explicar que llavors el principal llibre de referència era en alemany. La llengua de les classes era el suec.

Des de 1969 els estudis de doctorat a Suècia consisteixen en dues parts: Després de passar un examen bàsic universitari, els aspirants que han estat acceptats com a doctorands segueixen cursos de doctorat per un període de dos anys. Després d'aquests cursos es redacta la tesi. Quan jo mateix cap a l'any 1970 vaig seguir els cursos de doctorat a la universitat de Lund, la llengua d'ensenyament era sempre el suec, excepte quan venien professors convidats estrangers. Els textos de lectura obligatòria eren sobretot en anglès, però algunes vegades en suec, danès o noruec. La situació romania aproximadament d'aquesta manera quan jo mateix vaig començar a ensenyar a doctorands a la universitat de Göteborg.

En la segona meitat dels anys vuitanta les premisses van canviar. Vam acceptar alguns doctorands estrangers que entenien molt malament el suec. Alguns conferenciants immediatament van passar a utilitzar l'anglès com a llengua d'ensenyament. Això era considerat com a signe d'internacionalització, la qual cosa era bona. Jo mateix vaig dubtar una mica i durant el primer any vaig utilitzar alternativament les dues llengües, de manera que primer durant uns minuts explicava una cosa en suec i després en feia un resum en anglès. Això lògicament era una manera molt poc pràctica de donar classes i aviat també vaig cedir.

Durant els anys noranta no vam donar cap curs d'economia de doctorat en anglès, ni tampoc n'hem donat després, que jo sàpiga. Des del començament dels anys noranta tenim relacions oficials amb universitats africanes, d'on venen doctorands, els quals, naturalment, no entenen el suec. En els últims deu anys hem donat a conèixer els nostres cursos a escala internacional d'una manera més o menys activa i ara vénen estudiants d'Àsia, Àfrica, Amèrica del Sud i dels antics països socialistes.

³ El percentatge relativament gran de l'alemany encara durant el període 1929–1939 depèn sobretot d'una enorme llista de referències en l'última tesi doctoral en alemany. En aquest període només 3 de 16 tesis van ser en alemany. El potser sorprenent 8% en "Altres" en el període 1990–1995 s'explica pel següent: les xifres d'aquest sexenni es basen en una mostra de 12 de 125 tesis. Una d'aquestes 12 tesis és sobre la Unió Soviètica i s'hi troben 84 cites en rus, les quals constitueixen les tres quartes parts dels 8 punts percentuals.

Període	Suec	Anglès	Alemany	Francès	Italià	Danès/Noruec	Altres	Total
1895–1919	42	20	24	8	2	2	2	100
1920–1939	13	40	41	3	1	1	1	100
1940–1959	54	38	4	2	0	0	2	100
1960–1969	19	73	4	1	0	2	1	100
1970–1979	22	74	1	1	0	2	0	100
1980–1989	13	84	0	0	0	1	2	100
1990–1995	3	88	1	0	0	0	8	100

Llengua de les obres citades en les tesis doctorals d'economia sueques. Percentatges

Consegüentment, potser més de la meitat de vora deu nous doctorands que comencen cada dos anys no entenen el suec, i aquesta situació no és pas específica de Göteborg.

Per tant, l'ensenyament en anglès en els cursos de doctorat potser és una adaptació inevitable d'una institució universitària que vulgui evitar l'aïllament i el provincialisme. Però aquesta adaptació té "costos" coneguts: un conferenciant s'expressa menys clarament en anglès que en la seva llengua materna i el doctorant entén pitjor l'anglès que la seva llengua materna. En tots dos costats, per tant, la comunicació s'afebleix.

En el nivell bàsic d'ensenyament universitari el suec es manté com a llengua de les classes en les universitats sueques, però no de forma exclusiva. Sembla que algunes facultats petites que atreuen amb dificultats un nombre suficient d'estudiants ensenyen en anglès des de bon començament per atreure estudiants estrangers. Els llibres de text són en anglès i també en suec allà on les classes s'imparteixen en suec.

7. QUÈ EXPLICA L'ABANDONAMENT DE L'ALEMANY?

El nostre examen de les personalitats de referència, les llengües dels llibres de les biblioteques, les de les tesis doctorals i de les referències en aquestes tesis i la llengua d'ensenyament apunten més o menys en la mateixa direcció. Després de les primeres dècades del segle xx, l'alemany va perdre la seva posició dominant entre les llengües estrangeres en els ensenyaments d'economia a Suècia en favor a l'anglès. Una cosa semblant va passar en altres disciplines. Sens dubte, es podria explicar l'evolució lingüística com una conseqüència de l'evolució general de la potència política i econòmica. Tanmateix, en l'evolució general es poden distingir diferents factors que són possibles fonts d'explicació puntuals i que podrien influir conjuntament. Discutirem la I Guerra Mundial, la possible incidència de l'escola històrica, l'època nazi amb la II Guerra Mundial, la pèrdua d'importància de la distància geogràfica i el creixement de la població i dels estudis d'economia als Estats Units.

7.1. La I Guerra Mundial

La desfeta en la I Guerra Mundial i el caos postbèl·lic a Alemanya durant els anys vint de ben segur van reduir la influència dels economistes alemanys. No solament la guer-

WIKOTE

ra va dificultar els contactes directes entre suecs i alemanys, sinó que, a més, Alemanya va perdre prestigi. "La I Guerra Mundial, els esdeveniments polítics a Alemanya entre les guerres i després també la II Guerra Mundial, tot probablement va desanimar els estudiants de comerç de visitar Alemanya", va escriure Engwal [1992: 154].

7.2. Possible incidència de l'escola històrica

Al final del segle xix va esdevenir-se el trençament internacional amb l'escola econòmica neoclàssica, és a dir del raonament teòric deductiu, en el qual els valors marginals tenen un paper cabdal. A Suècia Knut Wicksell va ser el primer en donar a conèixer aquesta escola. L'escola històrica econòmica, originària d'Alemanya i que, en canvi, preferia el raonament inductiu a partir de fets empírics, va anar perdent terreny, no solament a Suècia.⁴

Henry Spiegel [1997: 351] ha argumentat amb força que la tendència dels economis-

Algunes facultats petites que atreuen amb dificultats un nombre suficient d'estudiants ensenyen en anglès des de bon començament per atreure estudiants estrangers

⁴ Una visió de conjunt sobre l'enfocament de les diferents escoles pot trobar-se a Sandelin, Trautwein i Wundrak 2008a i 2008b.

tes alemanys a conservar l'escola històrica quan ja havia decaïgut arreu va dificultar l'evolució dels estudis d'economia a Alemanya i que els economistes alemanys, de retruc, van perdre predicament. L'escola històrica "dominava sense oposició a Alemanya fins a la II Guerra Mundial", segons Spiegel. A més:

[...] potser el fantasma de l'escola històrica encara viu i ha tallat les ales dels economistes alemanys de la postguerra. Cap expatriat alemany ni cap economista alemany al país no ha estat guardonat amb el premi Nobel.⁵

Podem fer-ne almenys dos comentaris. Primer: els fundadors de les ciències econòmiques modernes a Suècia no estaven gaire impressionats per l'escola històrica. Wicksell reconeixia les contribucions estadístiques i històriques de l'escola, mentre –tanmateix– subratllava:

Però per la seva unilateralitat, per l'actitud purament negativa, de rebuig brusc i alhora arrogant i ofensiu que encara adopta en relació amb la investigació teòrica i sistemàtica actual, segons la meua opinió, aquesta escola ha dificultat i danyat l'evolució de la ciència, particularment a Alemanya. [Wicksell 1904: 463]

Gustav Cassel en aquest període de la seva joventut n'apreciava el missatge social, però la seva opinió sobre el capteniment teòric de l'escola històrica era semblant al de Wicksell.

En segon lloc, l'opinió de Spiegel que l'escola històrica dominava a Alemanya fins a la II Guerra Mundial està contradita. Un altre comentarista afirma que ja "abans de la I Guerra Mundial l'escola històrica havia perdut la seva posició de paradigma dominant en les ciències econòmiques d'Alemanya" [Hagemann 1998: 356]. De manera semblant, Janssen [1998: 12] assegura que la tradició clàssica-neoclàssica "en els anys vint ja havia araconat considerablement l'historicisme i el romanticisme de la seva posició dominant".

Per tant, l'argument de Spiegel és dubtós. I si tingués bàsicament raó, la pervivència de l'escola històrica a Alemanya no podria

ser l'única raó del descens de la influència alemanya perquè aquest descens també es va donar en altres disciplines.

7.3. L'època nazi i la II Guerra Mundial

L'època nazi no solament va implicar restriccions a allò que es pogués escriure a Alemanya. Molts economistes van ser acomiadats o es van trobar en una situació insostenible i van deixar el país. Això no només va debilitar la disciplina a Alemanya, sinó que també va enfortir-la en el país de recepció:

Per l'expulsió de científics d'Alemanya, i a partir de 1938 també d'Àustria i d'altres països europeus, es van trencar molts desenvolupaments prometedors però alhora "indesitjats" en el camp de l'economia. A causa de les expulsions la ciència alemanya en molts camps (per exemple, en la física nuclear) va caure per sota de l'estàndard científic internacional. [...] Per altra banda els economistes foragitats no solament van enriquir l'evolució de les seves especialitats en els països hostes (com els Estats Units, la Gran Bretanya, Turquia o Israel), sinó que a més van contribuir decisivament a encunyar l'estàndard d'investigació internacional,

conclou Hagemann [1997: 6].⁶ En el país d'acollida els emigrants van començar a escriure en una altra llengua, principalment en anglès.

La política nazi va influir el caràcter dels estudis econòmics a Alemanya. Segons Janssen [1998: 13], l'emigració va afectar més les escoles clàssica i neoclàssica que la històrica, els membres de la qual eren afavorits quan hi havia vacants. Aparentment, s'estava creant una aliança entre l'escola històrica i el nazisme, però després d'un procés de crítica recíproca el vincle entre tots dos va trencar-se.

La repressió política dels anys trenta i quaranta sens dubte va ser un factor important en la disminució de la influència alemanya i del pes de la seva llengua. Però això amb prou feines dona una explicació prou completa. Ja hem vist que, segons els

viatges d'estudis dels economistes suecs i segons els "llibres d'economia estrangers adquirits per les biblioteques dels centres de recerca suecs", la davallada va iniciar-se abans. Potser hauríem de concloure que el nazisme i la II Guerra Mundial van accelerar un procés que ja havia començat anteriorment.

7.4. El paper cada vegada menor de la distància geogràfica

Les comunicacions clarament han millorat molt des del segle XIX. Ara és gairebé tan fàcil anar a una universitat dels Estats Units com a una d'Alemanya i amb la comunicació per telèfon o correu electrònic la diferència ha desaparegut del tot.

Havent dit això, hauríem tanmateix d'advertir que fins i tot en el segle XIX la distància no aturava la forta influència d'Alemanya als Estats Units, com mostren les nostres cites introductòries de Schumpeter i Dorfman; Carlson [1995: 45–63] en dona una visió de conjunt. L'escola històrica alemanya representava una cosa nova per als americans, la qual cosa va atreure estudiants americans, que, en tornar a casa, van desafiar el pensament tradicional d'inspiració clàssica. El primer programa de l'American Economic Association, fundada el 1885, era una expressió clara de les idees de l'escola històrica alemanya. Per tant, no menyspreem, però tampoc no exagerem, la importància de la facilitat de les comunicacions per a la disminució de la influència alemanya.

7.5. EL CREIXEMENT DELS ESTATS UNITS

Els Estats Units i la llengua anglesa van rellevar el paper d'Alemanya i l'alemany en les ciències econòmiques sueques. Les mesures que hem utilitzat –percentatges de diferents unitats– donen al grau de significació el caràcter d'un joc de suma nul·la: si un percentatge creix, altres han de minvar. Els Estats Units, però, són una nació jove. La seva població va més que doblar entre 1880 i 1930, mentre que el creixement relatiu d'Alemanya era aproximadament la meitat de gran, després d'ajustaments per la cessió de territoris. A més, el sistema universitari alemany va desenvolupar-se aviat. Les universitats alemanyes eren precursoras com a universitats d'investigació, mentre que les universitats americanes tan

5 Això, evidentment, ho va escriure Spiegel abans que Reinhard Selten rebés el premi Nobel d'Economia el 1994.

6 Hagemann i Krohn [1992] donen detalls sobre 314 economistes alemanys que van emigrar després de 1933.

sols al final del segle XIX van imitar el reeixit model alemany.⁷ Als Estats Units, els estudis d'economia, "començant gairebé des de zero el 1870", van créixer ràpidament [Schumpeter 1954: 864].

Per tant, el creixement més ràpid de la població dels Estats Units probablement va contribuir a un creixement del nombre d'investigadors més ràpid que a Alemanya. A més, com que els estudis d'economia partien d'un nivell baix al final del segle XIX, el seu creixement relatiu fàcilment podia ser més ràpid.

8. EN CONCLUSIÓ

No és estrany que diferents indicadors mostrin una regressió al llarg del segle XX del pes de les idees alemanyes i de la llengua alemanya.⁸ Aquesta disminució sembla que va ser especialment forta durant els anys vint i quaranta, és a dir després de la I Guerra Mundial i després del període nazi. Aquests esdeveniments van ser clarament importants, però hem proposat altres factors que hi van contribuir.

Ens hem centrat sobretot a explicar la davallada de la posició de l'alemany més que el creixement de la dels Estats Units i l'anglès. Donant per bona aquesta orientació, farem només una complexió. En un interessant número especial de *Kyklos* (núm. 2, 1995) molts articles van estar dedicats a la diferència entre els estudis d'economia als Estats Units i a Europa. Diferents autors van cridar l'atenció sobre el fet que el "mercat" americà per als especialistes en economia és més gran i més competitiu que els nacionals europeus. Això va donar com a fruit els estudis econòmics universitaris americans, que posen menys l'accent en l'economia política i, en canvi, emfasitzen més teories i tècniques avançades perquè donen més prestigi en l'entorn uni-

Universitat d'Uppsala

versitari. Aquests estudis econòmics americans s'han convertit en un ideal que ha influït també els europeus. Tanmateix, això descriu la situació en els anys noranta i probablement seria menys rellevant quan el procés de desgermanització es trobava a màxima velocitat.

És difícil d'explicar satisfactòriament processos socials com els que hem discutit. Això val tant per al significat quantitatiu de diferents factors com per la cadena de causes. Cercar la causa primigènia seria va i conduiria a un raonament sense fi sobre les causes de les causes, semblant a les disquisicions de l'economista del segle XIX Stanley Jevons, que va trobar l'origen del cicles conjunturals en les taques solars.⁹

BIBLIOGRAFIA

Black, Collison R. D. (1987). "Jevons, William Stanley". Dins: *The New Palgrave. A Dictionary of Economics*. Macmillan, Londres-Basingtoke.

Carlson, Benny (1988). *Staten som monster*. Studentlitteratur, Lund.

Cassel, Gustav (1918). *Theoretische Sozialökonomie*. C. F. Wintersche Verlagshandlung, Leipzig.

Dorfman, Joseph (1955). "The Role of the German Historical School in American Economic Thought". *The American Economic Review*, 45/2, p. 17-28.

⁹ Black [1987] descriu com aquesta idea va desenvolupar-se en l'obra de Jevons.

⁷ La Universitat de Berlín va fundar-se el 1810 i va caracteritzar-se per fet que els professors no solament havien d'ensenyar, com era habitual abans, sinó que també havien d'investigar lliurament i dirigir seminaris. Aquest model va expandir-se fora d'Alemanya. "El 1876 la universitat John Hopkins es fa fundar a Baltimore com la primera institució americana que incorporava l'ideal alemany d'ensenyament universitari. A partir de llavors els ensenyaments de doctorat van ser un aspecte important de moltes institucions" [Moore 1993].

⁸ El flux d'idees no era unidireccional, tot i que sobretot hem mirat el més fort, és a dir, el que anava cap a Suècia. El sentit contrari és tractat a Sandelin i Tratwein 2008.

La repressió política dels anys trenta i quaranta va ser un factor important en la disminució de la influència alemanya i del pes de la seva llengua

Engwall, Lars (1992). *Mercury Meets Minerva*. Pergamon Press, Oxford.

Frey, Rene L.; Frey, Bruno S. (1995). "Is There a European Economics?" *Kyklos*, 48/2, p. 185–186.

Hagemann, Harald (1997, red.). *Zur deutschsprachigen wirtschaftswissenschaftlichen Emigration nach 1933*. Metropolis-Verlag, Marburg.

— (1998). Ressenya de "Klaus-Rainer Brintzinger: Die Nationalökonomie an den Universitäten Freiburg, Heidelberg und Tübingen 1918–1945". *The European Journal of the History of Economic Thought* 5/2, p. 356–358.

— ; Claus-Dieter Krohn (1992). *Die Emigration deutschsprachiger Wirtschaftswissenschaftler nach 1933*. 2. erw. Auflage. Universität Hohenheim, Stuttgart (Diskussionsbeiträge aus dem Institut für Volkswirtschaftslehre, 520).

Heckscher, Eli F. (1951). "David Davidson". *Ekonomisk Tidskrift*, 53, p. 127–160.

Janssen, Hauke (1998). *Nationalökonomie und Nationalsozialismus*. Metropolis-Verlag, Marburg

Moore, Kathryn M. (1993). "University". Dins: *The New Grolier Multimedia Encyclopedia*, versió 6. (versió en CD-ROM).

Palander, Tord (1935). *Beiträge zur Standortstheorie*. Almqvist & Wiksell, Uppsala.

Portes, Richard (1987). "Economics in Europe". *European Economic Review*, 31, p. 1329–1340.

Sandelin, Bo (1999a). "Avgermaniseringen av nationalekonomin: det svenska exemplet". *Ekonomiska Samfundets Tidskrift* 52/2, p. 57–71.

— (1999b). "Lingvo en nelingva doktoriĝa edukado". En: *Internacia Pedagogia Revuo* 29/1, p. 8–14.

— (2001). "The De-Germanization of Swedish Economics". *History of Political Economy* 33/3, p. 517–539.

— ; Trautwein, Hans-Michael; Wundrak, Richard (2008a). *A Short History of Economic Thought*. 2nd edition. Routledge, Londres-Nova York.

— ; Trautwein, Hans-Michael; Wundrak, Richard (2008b). *Det ekonomiska tänkandets historia*. 4 uppl. SNS Forlag, Estocolm.

— ; Trautwein, Hans-Michael (2008). *The Baltic Exchange: Mutual Influences between Economists in the German and Swedish Language Areas*. Department of Economics, Goteborg University, Goteborg. (Working Papers in Economics No 288). <swopec.hhs.se/gunwpe/abs/gunwpe0288.htm>.

Schumpeter, Joseph A. (1954). *History of Economic Analysis*. Oxford University Press, Oxford.

Sorlin, Sverker (1994). *De lärdaas republik*. Liber-Hermods, Malmö.

Spiegel, Henry W. (1997). "Refugee Economists and the Mathematization of Economics". Dins: Hagemann, Harald (red.). *Zur deutschsprachigen wirtschaftswissenschaftlichen Emigration nach 1933*. Metropolis-Verlag, Marburg. P. 343–352.

Steffen, Gustaf (1903). "Om begreppet folkhushållning". *Ekonomisk Tidskrift*, 5, p. 1–15.

Uhr, Carl G. (1991). "David Davidson: the transition to neoclassical economics". Dins: Sandelin, Bo (red.), *The History of Swedish Economic Thought*. Routledge, Londres-Nova York. P. 44–75.

Wicksell, Knut (1893). *Über Wert, Kapital und Rente nach den neueren nationalökonomischen Theorien*. Verlag von Gustav Fischer, Jena.

— (1895). *Zur Lehre von der Steuerincidenz*. Uppsala.

— (1896). *Finanztheoretische Untersuchungen nebst Darstellung und Kritik des Steuerwesens Schwedens*. Verlag von Gustav Fischer, Jena.

— (1898). *Geldzins und Güterpreise. Eine Studie über die den Tauschwert des Geldes bestimmenden Ursachen*. Verlag von Gustav Fischer, Jena.

— (1901). *Föreläsningar i nationalekonomi*. Gleerups, Lund.

— (1904). "Mål och medel i nationalekonomin". *Ekonomisk Tidskrift*, 6, p. 457–474. □

Saluton!

Ĉu vi volas lerni Esperanton?*

* Hola! Vols apprendre esperanto?

informa-te'n a www.esperanto.cat